

Vestervig i slutningen af 1700-tallet

Ved H. A. RIIS-OLESEN

Taxation over Vestervig præstegårds bygninger

AF HENSYN TIL brandforsikring af større bygninger foretoges i 1797 en taksation af såvel præstegården som Vestervig Kloster. Da det kan have lokalhistorisk interesse at kende lidt til disse bygninger på dette tidspunkt, meddeles det her for en videre kreds, også til belysning af de måske glemte stednavne.

I Vestervig præstegård var d. 8. maj 1797 følgende til stede: herredsskriver Laurits Høyer, taksationsmanden, sognefoged Søren Jensen, Tobbelbjerg, tømrermester Mads Christensen Kløvborg, Tygstrup, samt herredsprovsten og sognepræsten i Vestervig-Agger Ph. Winding. De skulle syne og taxere præstegården, der er "eneste" gård, har ingen matrikelnummer, men er i landmålingens opgørelse ansat i hartkorn for 12 tdr. Man kan deraf se, at præstegårdens jord har været ret omfattende på den tid.

Der har været et fronthus med to tilbygninger alt i dobbelt grundmur, 2 sten tyk med hugne sten til fod og teglhængt.

Fronthuset — som man kalder det - lå dengang som nu sønden i gården med kvist til begge sider. Her er følgende værelser: Storstue, caffè- og dagligstue, gæstekamre, senge- og spisekamre, folkestue og kokken. Det er 66 alen langt og 11 alen bredt - 27 fag, vurderet pr. fag 90 rd. = 2430 rdl.

Det østre fløjhus er bygget på samme solide måde og indrettet til bryggers, saltkælder og kamre, 12 alen lang og 11 alen bred. Det vurderes til 630 rdl.

Venstre fløjhus med 3 kamre - 12 alen lang og 11 alen bred ialt 630 rdl.

Ladegårdsbygningerne: Vesten i gården: kuskekamre, heste- og øxenstald, hughus, bindingsværk, bygget i syd og ord af egetømmer med murvægge og stråtekke. Den er 50 alen lang og 10 alen bred. 27 fag à 20 rd. = 540 rdl. Norden i gården - bygget i øst-vest: Korn- og hølade, bindingsværk, i søndre side egetømmer og nordsiden fyrretømmer med murvægge og stråtekke: 38 alen lang og 11 alen bred, 21 alen à 40 rdl. ialt 840 rdl.

Østen i gården, bygget i nord-syd et tørvehus, gæstestald, fåresti og tømmerhus. Bindingsværk - østre side egetømmer og vestre fyrretømmer - stråtekke. 50 alen lang og 10 alen bred (som i vestsiden!) 28 fag à 24 rd. = 672 rdl.

Et beboelseshus, som egentlig tilhører Vestervig præstegård ligger 40 skridt nord for præstegårdens ladegårdsbygninger, hvori bor enkeprovstinde Brorsen (mor til kapellanen, Broder Brorsen). Dette hus er bygget øst-vest, bindingsværk, fyrretømmer og stråtekke: 36 alen lang og 10½ alen bred, 20 fag à 10 rdl. = 200 rdl.

Synet gik grundigt til værks - man undersøgte samtlige skorstene og gavle, som befandt sig i god stand "uden bræk eller mangel" med tilbørlig højde og vidde i lysningen. I gården er der en god brønd - vel rensat, som stedse holder vand (er det den nuværende?) og 2 damme - en østen og en vesten for gården, ligeså vel rensat, så ingen vandmangel kan befrygtes. Af brandredskaber: 2 store brandhager, 8 træspande, 2 store og gode husstiger.

Vestervig Klosters bygninger 1799

Ved synet og omtaxationen d. 3. decbr. 1799 får vi et indblik i denne gårds indretning og tilliggende. Den kaldes en fri og komplet sædegård uden matrikelnummer. Af hartkorn i ager og eng samt fiskeri hovedgårdstakst 88 tdr. 5 sk. Dens bygninger har før været indlemmet under brandforsk. d. 19. okt. 1789, og da var dens samtlige bygninger med teglværket taxeret til 18.000 rigsdaler.

A. Borggården

er en af fire anselige grundmurede bygninger indelukket gård, hvoraf Vestervig Kirke udgør det nordre og fjerde hus. Man efterså først det søndre og vestre fronthus (bygget ud i eet) der var et anseligt hus bygget i 2 etager foruden kælder. Grundmuren 5 kvarter tyk i 120 alens længde og 16½ alens bredde - ialt 49 fag i god bygningsstand, af loft, vinduer, døre og smukke betrukne samt malede værelser, med stentække. Disse anselige huse blev anset af værdi pr. fag 150 rdlr., ialt 7350 rdlr.

Det østre fløjhus er i een etage: 42 alen lang og 15 alen bred, indrettet til gæste- og soveværelser, takseret til 960 rdlr.

Den anselige kirke, som danner den fjerde side er bygget af hugne sten med et stort og højt tårn. På den nordre side overalt belagt med bly som tårnet, men på den søndre side kun den halve del - resten med tagsten. Kirken er indvendig overmåde smukt prydet, bestående af 3 hvælvinger - for 3-4 år siden med betydelig reparation forberedt og nye vinduer i kirken indsat. Denne bygning ansattes til en værdi af 3000 rdlr. Til den østre ende af kirken er tilbygt et kornmagasin - ligeså af 1 alen tyk grundmur, 3 lofter høj, foruden kælder, 24 alen lang, 14½ alen bred, værdi 600 rdlr.

Søndre stald med vognhus og kalkmølle er tilbygget en del siden forrige taxation og nu befindes i god bygningsstand, bindingsværk med murede vægge og stråtekke, 100 alen lang og 10½ alen bred, ialt 800 rdlr.

Overladen er udv. grundmur ½ alen tyk - fyrretømmer, vel vedligeholdt med stråtekke 72 alen lang og 17 alen bred, vurderet til 1120 rdlr.

Over Øxenhus er nu kun 64 alen lang, 11½ alen bred af egetømmer, bindingsværk og stråtekke - 230 rdlr.

Et tørvehus og ladefogedkammer med opmuret skorsten gennem huset, opført af fyrretømmer, bindingsværk - 140 rdlr.

Nedre eller vestre ladegaard:

1. Forpagter og gæstestald med fårest i een længe, bindingsværk, egetømmer og stråtekke, 66 alen lang og 12 alen bred - ialt 276 rdlr.
2. Sønder laden: 62 alen lang og 20 alen bred, bindingsværk og stråtekke, ialt 1150 rdlr.
3. Vestre Øxenhus, ligeså bindingsværk og stråtekke, 102 alen lang og 11½ alen bred, ialt 590 rdlr.
4. Nordre lade: 57 alen lang og 21 alen bred, ialt 1100 rdlr.
5. Et af hugne kampesten grundmuret hus, indrettet til forpagter og mejeriværelser. 2 etager høj, 39¾ alen lang og 14 alen bred, tyk og stærk grundmur, teglhængt, ialt 720 rdlr.

6. Endnu i samme nedre ladegård et grundmuret smediehus, teglhængt, 14³/₄ alen langt og 12 alen bred, ialt 72 rdlr.
7. Endelig sønden for Vestrervig Kloster et teglværk, bestående af ovnen med ombygget vagthus, teglhængt, er i kvadrat 20 alen på hver side og en tegllade 32 alen lang, 12 alen bred, vurderet til 400 rdlr.: Summa 18.500 rdlr.

Derefter fulgte en taksation over Vestervig Klosters samtlige ejendomme. hvor der forekommer en del navne, som endnu lever på egnen. Jeg skal i flæng nævne nogle karakteristiske:

Dahls agre norden og sønden stien (hvilen sti? kirkestien?)
 Grevgaard agre
 Haael Landsfald
 Bemlet Haverland
 Haas høj agre til Taabel by - fældet til Taabel Kraae
 Sejersbøll haverland til køret
 Steerholm eng
 Thorshøj vang
 Lysterbierre agte
 Poul Tyeborgs eng
 Maj eng
 Thyr plads agre
 Teglbænderens mark
 Vester Mølleberg
 Øster Mølbierg
 Rønning agre
 Svintoft
 Handberg
 Piile Haugen
 Kast Toft knakker
 Styvel damfælded
 Svinfald
 Toldberg knakker
 Hugorme Kjær
 Wogn Toft hede
 Tvilling høje
 Tang Mark
 Røn hede
 Nør Bjerre
 Liim-Fald
 Gaardhus Mølle mark
 Rokhøjbakke.

Derefter følger en oversigt over jorden ved Thyboerønne, Toft, Ø. Agger, V. Agger, Sønder- og Nør Aulum. Her finder vi betegnelsen: imellem Lemvig landevej og Tåbel, østen for ”æ Skyver”, Mortens holm, Skands grønne og Nab eng.

Efter denne en taxation over Tystrup hede og eng, under hvilket særlig bemærkes afsnittet:

Fælles hede og græsning: Det østerste hede og vester til efter Skiden Kjær og sønder Fældum høje ved Bakkegaards mark. Derfra vester til husmandslodderne samt det trehjornede imellem vejene til Bakkegaarden. Stykket sønden for husmandslodderne, hvorpå er markedsplads.

Under Randrup forekommer navnene: Ilkjær, Smulkjær, Fallem Røgel, Frandsbjerg, Kalhøj, Skraskjær, Meilholm, Flintholm, Barest og Trendebjerg høje.

I *Adbøl*: Paradisagre, Bredleg og Wandals agre. Over Gramstrup, Drengshøj, Helle Bech, Boesholm Gruud.

Vesterby: Østerboel og Vesterboel, Grelleshøj, Hosshøj og Houdahl.

Villerup: Størlberg, Esbjerg, Blemmings agre, Flinthøj, Skading, Mølhøj og Skidenkjær eng.

Handrup: Eshøj, Sarensberg agre, Ugholms agre, Røverstue kjær, Ormhøj og Nørdam.

Trankjær: Peblingekier og Krebbelhede.

I 1788 havde Hans Chr. Moldrup, der var ejer af stamhuset Vestervig Kloster, frasolgt ved auktion gårde og gods under Ørum for at klare sine forpligtelser over for staten.

1. Ørum hovedgård med derunder liggende konge- og kirketiende samt bøndergods. Ligeledes Trankjær og Handrup, Spolumgård og Morup Mølle - ialt 173 tdr. hartkorn blev solgt til hr. Christian Fogh, tidl. Vejlegaard, for 26.000 rdlr.
2. Bubbegård, Vester Ulsted gårde, Over- og Neder Astrup samt Tangmarken købes af forpagter Hjardemål, Vestervig Kloster.
3. Øster Ulsted solgt til herredsfoged Høyer for 2060 rdlr.
4. Weilegård tilslået beboeren, Chr. Skaarup for 1300 rdlr.

Gårdhusmølle med Heltborg Møllestub, Vestervig fiskeri, fiskerhuset, Flegbusken, det møllen tillagte agerland, Skaarupgaard, Toppenberg, Seiersbøll, Stauersbøll, hedehusene og natmandshuset er under eet tilslået landsdommer Lautrup i kommission for 11.000 rdlr. Ialt indbragte auktionen 45.460 rdlr.

Det fremgår af papirerne, at foruden dette beløb resterer en gæld på 10.791 rdlr. ved Vestervig Kloster foruden det af broderen stiftede lån på 5000 rigsdaler.

Disse tyngende gældsforpligtelser blev en af årsagerne til, at Vestervig Kloster gik ud af slægten Moldrups eje i 1798. Justitsråd Marcussen til Krastrup og Hans Hansen købte Vestervig Kloster dette år, men allerede året 1800 blev den overtaget af landvæsenskommissær Lindahl (senere også generalauditor) og forvalter Svinth. Begge har de gjort sig bemærket overfor efterslægten, idet de skænkede jord og beløb til nye skolers opførelse: Lindahlsminde skole (ved kirken) og Svinthesminde skole (Randrup).

Jeg nævnte før Peder Moldrups lån på 5000 rigsdaler. Dette lån er optaget i 1771 og har adresse til kammerråd Erich Swane, med forpligtelse til at afdrage 1000 rigsdaler hvert år, men endnu i 1788 er gælden ikke afdraget, hvilket viser, at tiderne ikke har været gode på Vestervig Kloster. Til betryggelse for lånet pantsætter Peder Moldrup sine møbler og effekter, og man kan ved at læse denne specification igennem få et indtryk af, hvad der på den tid fandtes på Vestervig Kloster.

Sølv: 2 par lysestager (110 rigsd.), 1 stor selvskål 38 rdlr., 1 lysesaks 10 r., sukkerbøsse 12 r., 1 peberbøsse 5 r., 1 par forskærerknive 8 r., 2 dusin knive og gafler 40 r., 1 sølvsauceskål, 1 do. med låg 50 rdl., 1 sølvpræsenterallerken 30 r., 1 potageske i Brabrantsølv 7 r., 1 puncheske 10 r., 2 dusin theskeer, 2 sukkertænger, 2 sølvbægre, 20 rigsdaler, 18 sølvskeer, 12 theskeer, en sukkertang og flødeske, 1 sølvlåget krus, 6 par agatknive med sølvskæft 20 rdl. og 1 barselpotte, forgyldt, 15 rdl.

Kobber: Brændevinstøj med tilbehør 47 rdl., 1 stor spøkedel 24 r. - flere større kedler, 1 maskine med ildklemme og tragt 10 rdlr.

2 theflasker, 4 par chokoladekommer u. hank, 10 tallerkener med guld, 4 siddende menneskedukker, 9 hunde, 2 hvide papegøjer og i "skægemand".

På materiale- og krudtkammeret bl. a.: 2 snurbrønds krukker, 2 krusangs, 1 trækande med låg, 1 fin drejlsdug og 13 servietter, dug med 14 servietter, mange lagener, 1 indlagt dugkiste, 1 tintobaksdåse, 5 små skilderier og 1 egegradrillebord.

I brændevinskammeret: 1 skrin, 1 ottekantet bord, 4 bikuber med glas, 1 spejl med sort ramme og krone, 6 stole med ruslæder, 2 gardiner og kappe af rød taft, 6 stole med rødt klæde, 1 skydesadel med skaberak, 1 kamelgarns line, 1 malersten, 1 natskrin, 12 par knive, 1 Luthers tyske bibel, 1 Sorerniense rejsebeskrivelse, Coldings lexikon, Kong Waldemars lov, Lex Regia, ritualet, Kong Karls levnedbeskrivelse og Andersens beretning om Grønland.

Sengeklæder: Grøn Kammeret 1ste seng: 3 bredstribede blå og hvide bolsters underdyner 30 rdlr., 2 rød og blå Kattuns overdyne med dun 8 r., 2 små blå og hvide olmerdugs puder 3 rd., 2 blå og hvide smalstribede bolsters hoveddyner 8 rd.

Desuden en seng med Dantzig omhæng 6 rd.,

2. seng: 1 liden rød og hvid Kattuns overdyne med svanedun 6 rd., desuden en del gamle dyner.

Langkammeret: 1 sengested med grent omhæng 1 sengested med gult omhæng 3 forskellige dyner

Guld-kammeret: forskelligt sengetøj

Hvid-kammeret: forskelligt sengetøj

Alstrups kammer: forskelligt sengetøj

Pigernes kammer: forskelligt sengetøj

Amme-stuen: forskelligt sengetøj

Juncker Oves kammer: forskelligt sengetøj

Håndværksfolkernes kammer: forskelligt sengetøj

Podemesterens kammer: forskelligt sengetøj

Skrædder-kammeret: forskelligt sengetøj

Fogdens kammer: forskelligt sengetøj

Ovenfor nævnte viser, at det var en gård med stor husstand.

Af boskab fandtes der bl. a.:

2 nye moderne consol-borde med blå blomster og guldlakering, værdi 12 rd., 2 kommoder 36 rd., 12 stole med canapee og 2 lænestole 32 rd. Betræk til dem af blå damask broderet med kulørte blomster 30 rd., 1 egechatol grønmalet med forgyldte lister 6 rd., 1 thebord med blå og hvid stentøj indlagt 7 rd.

I brudekammeret: 1 spejl med glasramme, 6 lampetter, natbordtøj alt i guldrillantlakering, kong Fr. IV og dronningens portrætter og en bilæggerovn på messingfodder.

I havesalen: 2 spejle og 12 lampetter 50 rd., 1 indlagt skab på høj fod, krukke af gibbs, blå med guld, 1 indlagt dragkiste, 1 jernkakkellovn og 15 kongelige portrætter m. m.

I min stue: 1 egechatol 16 rdl., 2 bogskabe 24 rdl., 1 egedragkiste med "hat på", flere fyrreskabe, 1 tobaksdåse, 1 stor 3 etagers vindovn med kobbertromle 40 rdl., 1 træklokke "med kuk udi" og 4 små skilderier.

I sovekammeret: skab, bord, servietpresser samt 2 ure: 1 ottedags kvarter- og repeterur og et taffelur.

I dagligstuen: spejl med forgyldt glasramme 20 rd., 1 blålakeret engelsk slagur 40 rd., 1 kakkellovn og 2 grønne Raskes gardiner.

Hjørnестuen: spejl, 6 lampetter, 1 vindovn i 3 etager, 1 thebord med tinplade, 1 jomfrubillede malet på udskåret fjæl, 1 stribet bordklæde, 1 lysekiste med lås og nøgle og 1 kaffekværn.

Mælkekammeret: 1 kærne med vinde og flødebøtte, mælkespande og en kakkellovn.

I bryggerset bl. a.: 1 brændevinskedel med hat, piber og svaletønde 70 rd. - forsk. kar og ballier, 1 dejnekiste, 1 træløgte og 2 jernlamper m. m.

På røgekammeret: 1 eddike-tønde, 1 ildfork, 1 ildpande at bage på og 1 skibsplade at sætte for ovnmunden.

Desuden nævnes bohøve i tyldkælderen (?), skorstenskælderen, saltkælderen og andre kældre.

I folkenes stue ved køkkenet: 1 langt firkantet bord med tilhørende bænke og 1 kedel i gruen med hat og låg.

Køkkenet: 1 jernskorstensplade, 1 kedel i skorstenen, 1 stegevender og spid, 1 stor rist med håndgreb, 1 kobberhulpande - fade, skåle, gryder m. m.

Niels Moldrups kammer: 1 kakkellovn.

Rullekammeret: 1 rulle med 4 stokke - bord, ballier og 1 strygejern med 2 bolte.

Gartnerkammeret: kakkellovn, bord, agerhønssegarn, 3 par hundekobler, haglforme, støbeskeer, hirschfænger, 1 svanebøsse og et skab.

På mejerskens loft: 7 store kurve, 5 vognkurve, 1 tønde med terpentint, 3 fiskekubber, 3 store vandpiber med jernbånd og 1 langt bord til bryllupper.

Folkenes kammer: 5 læderstole, 1 kasse med 117 stk. ruder norsk glas 21 rd., 1 lang smal kiste til kirkelys og en stor vognekuffert.

I Grøn-, lang- og gulkamrene kakkellovne, borde, læderstole, sengesteder med omhæng, natskrin og et flaskefederal med 8 flasker.

I skolen: 1 kakkellovn, 1 lodbænk m. m. (ingen borde og bænke!)

Fadeburet: Af tin m. m.: 12 dybe tallerkener, 1 skål af engelsk tin, flere fade og skåle i tin, 1 stor terrin, 1 tinflaske, flere tinkrus, 1 skænkekande, 1 flad tærtepande, 1 maskine fra Hillerød slot (themaskinen?), thekedel, suppegryder, 1 toldkop, 1 natbækken, "hvorudi er 6 former", 1 messinglampe, messinglysestager, messingskeer, lysesaks, vægtskåle og flere messinglygter. Desuden 13 par blå og hvide thekopper, 10 mindre kopper, 1 par kinesiske dukker, 2 stude, 6 tudser med krebs på (vel til bordpynr!?), 1 terrin af det københavnske, fade, sauceskåle, et federal med eddike og olieflasker, 1 kaffekande, 10 vinglas med våben på, 8 med "M" på, 12 ølglasser med våben, 7½ dusin vinglas med Fr. 4 på, 13 engelske dessertglas m. m., 10 pokaler - kander og lyseforme.

Desuden 2 jagtbælter med gehæng og hirschfænger, alt med sølvbukler 30 rd. Flere drejlsduge og mange servietter.

Materialekammeret: En kasse med raketforme og en blyform til kirkelys.

Af kreaturer fandtes der 16 køer (320 rd.), 300 får (600 rd.), 30 svin (60 rd.), 6 vognhopper i 4de år 400 rd., 2 følhopper 100 rd., 10 heste og plage 300 rd. og 2 hingste 400 rd.

Af vogne var der f. eks.: 1 karet med jernaksler og messingbøssinger til 4 personer 150 rd., 1 ny karet til 3 personer 260 rd., 1 jagtvogn til en person 90 rd., 3 carioler à 20 rd., 1 rustvogn, 2 faste vogne, 3 arbejdsvogne og 1 stenvogn, desuden 1 prægtig norsk kane med bjælder 30 rd., 1 kane uden dræt til karet samt 1 stor kane til 6 personer.

Smedjen lå i nærheden af den nedre kirkegård og rummede det sædvanlige udstyr.

Ved teglværket: Karret, sluffer, træredskaber samt 3 heste.

Ved fiskeriet (Gårdhusmølle): Vådde og øvrige fiskeredskaber samt en sluppe og 2 fiskerbåde.

Der fandtes ligeledes en opgørelse over lintøjer:

50 dusin servietter, 50 duge, 18 par lagener, 12 par hørgarns, 24 par blågarns, 24 par pudevår, 12 par gardiner.

I degneboligen: 3 lerkakkellovne.

Foranstående møbler og effeeter beløber sig ved taksationen til 9245 rdlr.

Det vides med bestemthed, at en stor del af forannævnte effekter blev solgt på auktion, da slægten Moldrup fraflyttede egnen, mon enkelte ting endnu eksisterer heroppe? For år tilbage fandt man frem til en stor egetræskiste, som havde stået på Vestervig Kloster. Måske kunne en eller flere af denne artikels læsere give kommentarer til genstande eller navne på nu ukendte brugsgenstande.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1961, side 444-454).